

Megjelenik
1 évfolyam 12 íven,
egyes szám a hónap 1-én.
Előfizetési díja:
1 forint.

IRODALMI SZEMLE.

KIADÓ ÉS SZERKESZTŐ:

LUGA LÁSZLÓ.

Hirdetések
kétszer hasábozott
petitsoronként
6 krajezárral
számítatnak.

Eger. III. évfolyam.

4. szám.

Április 1-én, 1878.

A katolikus lapirodalomról.

Ismeretes Ketteler azon röpke szava: „Ha sz. Pál manap a világra jönne, bizonyára hirlap-írónak állana be.“ A sajtó fontosságát eléggé jellemezné ez, ha nem is tudnók, hányszor kötötte szívökre a nála tisztelgőknek IX. Pius a jó irányú sajtó felkarolását. S egyrészt az újabbkori időviszonyoknak, másrészt a legmagasb helyről jött eme biztató igéknek, meglett a hatásuk. Nemrég olvastuk a liberalis lapokban, hogy a kath. irányu lapok száma jelenleg körülbelül 900, s mindez IX. Pius műve. A számban nem sokat tévedett az illető, s hogy a mostani lapok legtöbbjének alapítása a nagy pápa idejére esik, az is bizonyos, magával hozván azt azon események, melyek magát a nagy pápát is emelik a történelemben.

Egy szóval manap a kath. hirlap-sajtó imponáló hatalom — ha nem is minálunk, de másutt igen; olyan ország, melynek kezd lenni statistikája is. E statistikát pedig tudtunkkal elsőben kezdeményezte Wörl, a buzgó würzburgi könyvkiadó, ki 1875-ben egy kis füzetel „Die katholische Presse“ czimüvel lepte meg a német olvasókat, melyben a német nyelven megjelenő kath. lapokat országok szerint mind elősorolta, irányukra, szerkesztőségökre, s kiadásuk nagyságára vonatkozó adatokkal kísérvén észrevételeit. 1876-ban második kiadásban jelent meg e kis füzet, tökélesbitve s bővitve; 1878-ban pedig a kath. lapirodalom iránt annyira lelkes Wörl egy egész könyvvel lepte meg a közönséget, melyben nem kevesbet akar, mint statistice felölelni az általa hozzáférhető adatok mellett az egész világ kath. lapirodalmát.¹⁾ A vállalat merész volt, s kezdeményezés levén, tökéletesbitésre vár, de becses, mert van benne annyi anyag összehordva, hogy megismerkedhetünk belöle a világ kath. lapirodalmával. Magát a munkát ajánljuk az érdeklődő közönség figyelmébe.

E sorokban szándékunk az említett könyv adatai alapján egyet-mást megemliteni a kath. lapirodalom köréből, egész könnyed modorban jellemezni a különböző országok kath. lapirodalmát.

Kezdjük Európán s a legtöbb lapot szolgál-

tató német császárságon. Összeszámítottunk összesen 263 lapot. Szép szám, pedig több is van, mert hiszen most is folyton újabb kisebb-nagyobb kath. lapok jelentek meg ottan. S megemlítjük, hogy e számban nem foglaltatnak az osztrák-német kath. lapok. Azt tudjuk, hogy a német császárság területén inkább a déli részeken vannak a katolikusok többségben, általán pedig egy harmadát teszik az összes népségnek. A Rajna-vidék az, mely a legkatolikusabb. S csakugyan ez a vidék egymaga 76 lapnak ad létet, s olvasóközönséget. Utána jön Bajorország 70 lappal, továbbá Westphalia 28, Silezia 16, Hessen hercezség 13, Bádén 13, Elsass 7, Württemberg 11, Hannover 7, Szászország 3, Hessen és Nassau 5, Posen 4, Brandenburg, a tulajdonképeni Poroszország 5 lappal. E lapok majd egyházpolitikai, majd társadalmi, majd tudományos, irodalmi, művészeti, majd népies jellegűek: napi-havi hetilapok.

És ez a sok lap nem csinál egymásnak concurrentiát? Alig számbavehető kivétellel: nem. Napilap köztük 45. De talán csak 4—5 oly nagyobb város van, ahol két kath. napi lapot adnának ki, másutt minden nagyobb provinciális város egy-egyét. S a nagyobb napilapok majdnem mindenikének van saját hetilapja, oly értelemben, hogy a nagy lapnak egy munkatársa a főlap jelesb főczikkeit s heti hireit rövid kivonatban adja a megfelelő közönségnek átdolgozva. A mi a vidéki lapokat illeti, melyek 2—3-szor, majd egyszer hetenkint jelennek meg, ezek néhol csinálnak egymásnak versenyt. De meg is van aztán az eredménynek az a hatása, hogy a jobb rákényszeríti a kevesebb közönségűt az egyesülésre. Különben az is számba veendő, hogy az újabb német egyházi viszonyok folyton nagyobb közönséget teremtenek a kath. lapoknak. A német kath. lapirodalom ily virágzása, még az ellenfelek is bevallják, — sok részben Bismark érdeme. Vexatio dat intellectum.

A német kath. lapok közt igen szép solidaritas van. A nagy támogatja a kicsit, ez meg a nagyot. Ami csak üdvös eredményü, hiszen nem pénzbeli jutalomért, hanem elvért küzdenek: ott nem igen fordulna elő az az eset, hogy a nagyobb kath. lapok praetendálnák a kisebb vidékiektől, hogy ezek amazokat portálják, míg a

¹⁾ Welt-Rundschau über die katholische Presse zu Neujahr 1878. Würzburg. 8-o 328 lap.

nagyobbak óvakodnának a kisebbeket meg is említeni — nehogy közönségüket reájok figyelmeztessék.

A mi a szerkesztőségeket illeti, a legnagyobb contingenszt, már az alapításnál, s most is az egyházi elem szolgáltatja. Kérdés, jól van-e ez így? Kezdenek hangok emelkedni Németországban, melyek opportunitási szempontokból, tekintettel a lapvezetés és szerkesztés mozgalmassabb, némileg folyton csatázó viszonyaira, különösen a nagyobb, jobban mindennek kitett lapoknál a világi elemet találják a szerkesztőségeknél alkalmasabbnak. Ha van nekünk ilyen világiak, ám jó; de a miig kevés van, a papságnak kell ezen a téren is helyt állania. Már a mi a kisebb, a nép számára írt lapokat illeti, a néppel tán jobban érintkező papság ezeket jobban fogja szerkeszteni. S még egy említendő itt fel. Németországban a legjelesebb szakférfiak sem szégyenkeznek napi, sőt kisebb vidéki lapokba is írni. Tessék végig nézni a német egyházi irokon, s mindeniket ott találjuk valamely kath. lapnál majd a szerkesztőségben, majd a munkatársak közt. Valóban követendő példa! Csak így lehet magának a lapnak is tekintélye, ha tekintélyes erők támogatják. Az ilyenek tudományokkal, tapasztalataikkal sokat használnak egy lapnak.

S a hol oly élénk az egyházi élet, annyi lap él meg, ott természetesen a kiadók sem hiányzanak. A nagyobb városok kath. könyvkiadói egyuttal központjai a kath. lapoknak. Mainzban Kirchheim, Freiburgban Herder, Ambergben Habel, Münchenben többek, Regensburgban Pustet, Würzburgban Wörl, Kölnben Bachem, Münsterben Theissing, Paderbornban és Berlinben az illető lapoknak kiadóinál találjuk összegyűjtve a legjobb erőket.

De lehet is ott kiadóságra vállalkozni az ottani olvasó árak mellett is, mert van olvasó közönség is. Egynehány adatot mondunk. A mainzi „Kath. Volksblatt“ 35,000 példányban jelenik meg hetenként egyszer, s ára? 1 mark 80 fillér, körülbelül a mi pénzünk szerint 1 fjt egy évre. Ugyanott „Kath. Stimme“ havonként 2-szer, ára 1 m. 50 fillér (80 kr.), 15,000 péld. Stuttgartban „Kath. Sonntagsblatt“ hetilap, 15,000 p., ára 2 m. 20 fillér. kb. 1 fjt 30 kr. Augsburgban „Wochenblatt für das christl. Volk.“ hetil. 40,000 p. ára 2 m. (1 fjt 18 kr.). „Deutscher Hausschatz“ Regensburgban 45,000 p., hetilap, illusztrálva, 7 m. 20 f. (4 fjt 20 kr.). „Germania“ mindennap, 7025 p., 28 m. 16 fjt 52 kr. „Kölnische Volkszeitung“ megjelenik hetenként esti lapjával s mellékletével összesen 13-szor,

8600 p. 27. m. 15 fjt 93 kr. E két utóbbi a legdrágább, de legirányadóbb napilap. De van mellettök aztán néhány mesés olcsóságú is. P. „Konstanzer Tagblatt“ napilap, 1100 p. 4 m. 80 f. 2 fjt 60 kr. „Eichstätter Volkszeitung“, 1000 p., 5 m. 20 f. 2 fjt 80 kr. „Bayer. Kurier“, napilap, 12,000 p., 4 m. 60 f., 2 fjt 50 kr. Paderbornban két napilap, mindegyiknek ára 6 m., 3 fjt 54 kr. — Csakis az előfizetők nagyszáma birhatja ki ezen olcsó árakat. Azután meg a német egyszerű. mondhatni hitvány papírosok és kopott betűkkel nyomtatja lapjait. Az is sokat tesz. A mi magyar lapjaink luxuriosus kiállítása páratlan a világon. De azért összehasonlítva drágák is a mi lapjaink.

Ezen elterjedésnek nagy előmozdítója a Németországban nagyban üzött colportage. Minden könyvkiadó tart utazó ügynököket. Maguk a papok is 100-számra küldetik meg maguknak az egyes műveket, s terjesztik. Nálunk természetes, mindez nincs meg.

Ujabbban a belletristikus kath. irányu lapirodalom is igen szép lendületet vett. Az éleztapok nem tudnak meghonosulni. Természetes is, hogy a kath. kérdések sokkal komolyabbak, s az eljárásnak is sokkal szeretetteljesebbnek kell lennie, semhogy a gúny fegyverével dolgozó lapok valami termékeny talajra találhatnának.

S az a jó a német, különösen a politikával is foglalkozó kath. lapoknál, hogy van önálló belpolitikájok is. Ebben a „centrum“ roppant sok jót tett. Így lehettek csak minden tekintetben irányadókká, míg belpolitikai program nélkül csak — sántitanának. A főlapokból indul ki az actió, s a kisebbek mind azon egy nyomon haladnak. Csak a bajoroknál van némi nehézség, mert ott mérsékelt és merev katholikus pártot különböztetnek meg, a mi az ottani kath. sajtót emészti, mert belvillongásban tartja. Pedig a katholikus elvek ily ziláltságot nem ismernek.

A nagyobb s kisebb lapok általán élénken szerkesztvék. Teljes életüdeséggel. Természetes, hogy csak így lehet hatni és terjeszkedni. A nagyobb lapoknál a „Tárcza“ rovatára is nagy gond fordítatik. Ujabb időben olvastuk, hogy 3 kath. lapkiadó 2000—2500 mark pályadíjt tűzött ki a lapjában megjelenendő legjobb kath. irányu regényre. A hol ennyire vállalkozhatnak, ott nagy az ügyzeretet, s egyuttal — mert a kiadók bizony nyereségre is gondolnak — nagy a remény, hogy az ilyesmi meg is termi gyümölcsseit.

Legyen ennyi elég a németországi viszonyokról. Más vidéket nézzünk.

(Folyt. köv.)

Szemle.

Márton nep. János. **Képek az egyháztörténetből.**

Irta Márton nep. János. Temesvár, 1878. 8. r. 372. lap. Ára 2 ft.

Ha általában áll az, hogy *Historia est magistra vitae!* ha a történelem csakugyan iskolája az életnek, bizonyára és kiválólag áll ez az egyháztörténelemre nézve, mely, míg egyrészt az egyház küzdelmeit írja le s az igazság törhetetlen erejét állítja csodálkozó szemünk elé, addig másrészt az egyház tiszteletreméltó hőseinek példájával buzdít s megtanít arra: miként kell harcoznunk az Ur igazai mellett.

Az egyháztörténelem abban az alakban, melyben az iskolában előadatik, meglehetősen száraz s életet csak a tanár ihletett nyelvezete által nyer. De hány ilyen tanár található? Nem véli-e elégszék a legtöbb, ha időtani rendben elősorolva az eseményeket, talán némi figyelmet fordítván az összetartozandóságra, hagyja működni a tanítvány képzelmet, hogy adjon az húst és vért az alakoknak, különben csontvázak maradván, melyek bizony nem igen bírnak vonzerővel.

Mindig fontos paedagogiai tényezőnek tartottuk az egyháztörténelmet s mellőzhetetlenül szükségesnek, hogy az elemi iskolák felsőbb osztályaiiban arra suly fektetessék s kellőleg méltányoltassék. Ámde nem e száraz adathalmaz elősorolása az, mi nevel, hanem az események, az eseményekben szereplő egyének életteljes képe: az egyik irány, a másik ösztön és példa, melyek befolyása alól a fejlettebb elme s megállapodott értelmekkel bíró szív sem képes magát kivonni, annál kevésbé a gyermeki kor, mely mohó vágygial szívja magába azt a léget, melyben az igazság hivei mozogtak.

Szívesen és örömmel üdvözöljük a fenebb czimzett munkát, mely e feladat megoldására bátor léptekkel siet. Szerző álláspontunkra helyezkedve, életteljes képeket nyújt, melyek egész kidomborodásukban, minden apró rugóikkal együtt szemléltetik az eseményeket, melyekben mozognak, cselekesznek, élnek a személyek, való, igazi emberekül tűnve föl buzgóságukkal és lanyhaságukkal, önmegtágadásukban és féltelenségükben. Azokat az eseményeket, azokat a személyeket, melyekről és kikről már birtunk száraz statisztikai ismerettel, megismerjük most egész valójukban, úgy amint voltak, amint éltek, cselekedtek; amint barátai vagy ellenségei valának az az igazságnak.

A nyelvezet tiszta és szabatos, az események lezajlásához és a személyek működéséhez mértén élénk, s világosan színező, sehol sincs hátrányára a történetnek, sőt emeli és kidomborítja azt.

Csak az időtani beosztás ellen van kifogásunk, ha szerző folytatni akarja művét, mit nem ohajthatunk eléggé. Akkor kisebb hézagokat ohajthatunk

a korban s több összefüggést az események között, mert p. o. Luther nagyon messze esik az alexandriai iskola három mestertől, kik után rögtön következnek. Ha azonban szerző leteszi tollát, mit sajnálni lehetne, akkor nincs kifogásunk, mivel az egészből kivont ily részek között nem multhatatlanul szükséges a chronologiai összefüggés.

Kiss Ottó. **Lelkészi irattár.**

Az egyházi irány elméleti s gyakorlati kézi könyve. Második bővített kiadás. Temesvár. 1878. — A lelkipásztori élet sokféle ágazó nyilvánulásai, melyek majd a hűvek lelkiéletét és a lelkipásztori ténykedések külső eredményeit, majd magát az egyházi állást és más hivatalhozi viszonyait érintik, legtöbbszörre írás által végeztetnek, mely végzésnél, az egyházi közegek, valamint minden hivatás közegei, az általános írásszabályokon kívül, még különös sajátos formákat is megtartani kötelesek, melyek a hivatalosság jellegét képezik, melyek egyszersmind az ügykezelés egyszerűsítésére s szabályozására, — de a közlések szabatossága s világossága szempontjából is lényeges fontosságuk, azért e formalitásoknak az illető hivatásnak előtt, ismerteknek kell lenniök. E gyakorlati szükségességnek akar segélyére lenni az előttünk fekvő mű, előadván elmélet- és gyakorlatban a hivatalos irány kellekeit és ezek mikénti alkalmazását különféle esetekben. A mű tudományos rendszerben van kiállítva s két részből áll. Az első a hivatalos iratok alaki kellekeit és fajait, a hivatalos iratok tárgyát ismerteti, minden egyes pontnál előrebocsátván az irat fajának kellekeit és tárgyának fogalmát s utána a megfelelő mintát. Végredeleletek nyilatkozatok, szerződések, bizonyítványok, számadások, naplók, kérvények, alapítványlevelek, különféle rovatos ivenek: személyi, házassági, javadalmi, anyakönyvi, adó, posta-ügy stb. — szóval a lelkipásztori hivatalnak egész ügykezelése tárgyalatik e műben. Mind oly dolgok ezek, melyekkel már a papnőveldeben jó volna megismerkedni, mert felette fontosak és szükségesek. Vegyük csak pl. a végrendelet készítését. Megesik, hogy a papnak, provideálás alkalmával arra is ki kell terjesztenie figyelmét, vajjon van-e végrendelete a betegnek s talán szóbeli végrendelet készítése válik szükségessé: multhatatlanul szükséges, hogy a pap ismerje az ily végrendelet alaki kellekeit, melyekhez a törvény sokszor a végrendelet érvényességét köti. Így vagyunk pl. a bélyeg- és adóügygel is és más dolgokkal, melyek a lelkipásztorok köreiben előfordulnak, melyekre nézve az előttünk fekvő mű biztos utasítással szolgál. Az iratpéldák egy-kettő kivételével gyakorlatiak. Ezek egyébiránt, miután quot capita

tot sensus, és az esetek is különfélék, nem arra szánvák, hogy azok úgy változatlanul lemásoltassanak, hanem, hogy a körülmények szerint fölmerülő hivatalos iratokat, azon minták szerint készítsük. Kettőt nem találunk a különben nagy gond- és szakavatottsággal összeállított műben. Egyik az iskolaügy, mely újabban meglehetősen bővíté a lelkipásztori teendők körét. Lehetett volna felvenni pl. az iskolaszéki jegyzőkönyvek mintáit, az iskolaszék megalakításánál kövendő eljárást, a kántori s tanítói állomások betöltési módját, a pályázati hirdetéseket, a választók összeírását, a jegyzőkönyv fölvetelét, az iskolai bizonyítványok és kimutatások mintáit stb. Másik az esperesi ügyvitel, u. m. az esperesi naplók mintái, látogatási jegyzőkönyvek, beigtatás, kerületi gyűlések, esperesi jelentések stb. Ezeknek a műbe foglalása még teljesebbé tette volna a különben így is nagyon hasznavehető gyakorlati kézikönyvet. Fölösleges dolgot is találtunk benne: az a dóbevállási ívek mintáit. Ilyeneket a papnak készítenie nem kell; az adóhivatalnokok oly kegyesek, hogy azokat kérés nélkül is mindig készen adják. — Az egyházi hivatalos nyelv nálunk, tudvalevőleg a latin és magyar. Hogy mikor használtassék az egyik, mikor a másik: e tekintetben a szerző is a szokásra támaszkodik, bár azt ajánlja, hogy a szorosán vett papi ügyek latinul, a hívek ügyei pedig magyarul kezeltesse. De hát a melyek, mind a szorosán vett papi, mind a hívek ügyei közé tartoznak, pl. dispensatiókérés, hogyan? Ez talán most legtöbb helyen a lelkész belátására s a szokásra van hagyva.

Hogy e mű hézagpótló s hasznos, az is bizonyítja, hogy most bővítve második kiadásban jelent meg. Ilyenmű munka különben már másik is van egyházirodalmunkban: Beke Antal Elméleti s gyakorlati egyházi irálytana, mely 1872-ben jelent meg és a szerző épen most adja sajtó alá a második szintén bővített kiadást. Mindkét művet ajánljuk. Kiss Lelkészi irattárának ára 3 ft. Megrendelhető Temesvárott: díszes kiállítású.

—k. —u.

Dr. Schmitt Jakab. A Deharbekaté magyarázata. félé elemi

katé magyarázata. Fordította, illetőleg az esztergomi ér. tartományban elfogadott káthoz idomította a sz. Istvánról címzett esztergomi ősrégi papnövelde magyar egyházirodalmi iskolája. Második kiadás. Kiadja Buzárovits G. Esztergomban. Ára 1 ft 40 kr.

Midőn fentecimzett munkának első eredeti kiadása 1867-ben megjelent: az illetékes egyházi hatóság azt, egyszerű jóváhagyásán kívül, mint kitünően sikerült, czéljának teljesen megfelelő, épp oly világos, mint kedélyreható művet —

még különös ajánlásra is méltónak tartotta. A második kiadás alkalmával pedig, mely az elsőt nyomban követte, Ketteler b. e. mainzi püspök azt szintén, melegen ajánlván, különösen azon előnyét említi föl, hogy nem kerítve nagy feneket a dolognak, a tankönyv szövegéhez ragaszkodik s azt a gyöngye gyermekhez alkalmas módon fejtegeti s egyszersmind a szívre is hatni törekszik.

E főpásztori ajánló nyilatkozatokat teljesen igazolva találjuk azon nagy elterjedettség- és általános használat által, melynek Schmitt katheketikai munkái Németországban örvendenek. S valóban, nem könnyen találhatunk katheketikai segédkönyvet, mely a gyermeki felfogáshoz alkalmazkodó, világos előadással, dogmatikai szabotassággal, az elvont hit-erkölesi igazságok gyakorlati helyes alkalmazásának összekötésével annyira dicsekedhetnék, mint Schmitt e nembeli művei.

Csak is helyeselni és elismerőleg méltányolni tudjuk tehát az üdvös vállalkozást, mely fentecimzett művet sikerült magyar fordításban, hazai tanírodalmunk különösen e nemben fölöttébb sívár mezejére általültette. Hitelemzőknek, kik alaposan elkészülni, és figyelem közt alaposan oktatni ohajtanak, Schmitt J. műve jeles szolgálatot fog tenni, mit igazolai látszik az is, hogy rövid idő alatt 2-ik kiadást ért. Fölöttébb kívánatos, hogy jeles szerzőnk Középkaté magyarázata is, nyelvünkre mielőbb áttétessék!

Molnár János. A szentszék függetlensége.

Irta: Manning bibornok. A szerző magas engedélyével az angol eredetiből fordította M. J. — Simor J. bibornok-hgprimásnak ajánlván. — Esztergom, 1878. Buzárovics G. 8 r. XXV. 129 l. — Ára füzve 1 ft 40 kr.

A római sz. szék ügye a világ ügye. Az idők folyása soha sem sodorhatta le az előtérből a pápaság kérdését, sőt mindig nagyobb, növekvő jelentőségben mutatta fel azt. A szent szék jelenlegi helyzete is kiválóan leköti mindannyiák figyelmét és érdeklődését; s mi sinez kívánatosabb, minthogy e kérdés miben léte, az avval egybefüggő érdekek nagysága iránt, kiki mennél alaposabb tájékozást nyerhessen. A legjobb ügynek szolgál, ki ez irányban fejti ki munkásságát. Tiszteletteljesen tekintünk a magas szerző működésére, ki e munkájában tudományossága hatalmával, meggyőződése elragadó erejével nyújt biztos tájékozást mindazoknak, kik az igazságot keresik. S köszönettel kell adoznunk a szorgalmas fordítónak is, ki erőteljes, szabatos szép nyelvezettel adta át e munkát magyar közönségünknek.

A munka ford. és szerző előszavain, s a mult évi márcz. 12. nevezetes pápai allocutio teljes latin szövegén kívül a következő négy tétel bevitását s tárgyalását tartalmazza: I. A

pápa világi hatalma isteni intézmény (1—23 l.). II. A világi souverainitás a szellemi tekintély függetlenségének főtartására szolgál (23—51 l.). III. A gondviselészülte keresztény világregd megsértése (51—80 l.) IV. A forradalom és nemesise (80—109 l.) — Bebizonyítja, hogy az isteni gondviselés, egyházának fejét, szellemi hatalmának békés és szabad gyakorolhatására, igaz és valódi souverainitással ruházta föl; e főhatóság minden kívánt jogezim által megerősítve, a pápáknak ezer éven át háborítlan birtokát képezte; e souverainitást, az evvel járó igazságokat és elveket elismerték, elfogadták, sőt hirdették még azok is, kik mint jelenleg is, a souverainitást tetteleg megsértették; megmutatja, hogy az olasz törvényhozás miként szegte meg ígéreteit, szerződéseit és biztosítékait az utóbbi éveken át; feltárja végül a souverainitás megsértésének magára Italiára, Európára s az egész kath. egyházra kiható következményeit. Érvelése ellenállhatatlan, s az angol írókra, államférfiakra és viszonyokra való hivatkozásainál fogva erősen találó. A rövid encyclica-szerű dolgozat egész kis történelem. Szívünkben ohajtjuk, hogy mennél több olvasója, megszívlelője legyen nálunk is.

A fordítás, mint már kiemeltük, gondos, méltó a tárgyhoz. A „működhesen“ „kormány“-féle apróbb hiányok csak tollhibák. Nem tudjuk, a fordító figyelmét nem kerülte-e ki azon körülmény, hogy a 30 l. kezdett bizonyításban az „először“ után „harmadszor“ stb. következik; a 2-szort nem találtuk.

A munka kiállítása diszes, talán nagyon is diszes. Nem kifogásképen, csak figyelmeztetésül írónknak emeljük itt ki, hogy a fényes kiállítás, s az evvel növekvő magasabb ár, alig kívánatos az oly műveknél, melyeknek mennél szélesebb körben való elterjedését ohajtjuk. x—i.

Hatala P. **Mohammad élete és tana.**

Irtta dr. Hatala Péter, a budapesti kir. tud. egyetemen a sémi nyelvek és irodalmak ny. r. tanára. Ára 1 frt 60 kr. 208 l. Bp. kiadja Lampel R. 1878.

Egy új könyv Hatalától — Mohammadról! Ismerős Boileau élce, melyet XIV. Lajosnak, ki egy költeményét adta át neki bírálatul, szemébe mondott: „Fölségednek minden sikerül. Ime, ez egyszer rossz verset akart írni, és — sikerült.“ Hatala urnak is sikerült egy végtelen unalmas könyvet írni. Pedig hát Voltaire kimondta, hogy minden genre meg van engedve, „hors l'ennuyeux“. Ez az oka — s nem veszi azt észre Hatala ur? — hogy annak daczára, hogy alig ír öt sort, mond két mondatot, már jelzik a lapok, hogy „a budapesti egyetem nagynevű tanára“ mi újat írt — mondott megint; annak daczára, hogy oly török-sympathikus idöket élünk, e munkáját a vele pajtáskodó sajtó alig említette meg, szinte örült, ha 3—4 szóval végezhetett

vele; miért? azt elhallgatták — mi megmondjuk: azért mert H. ur egy végtelen unalmas könyvet írt, a mely becsületére vált volna a legszárazabb német professornak; olyat, melyből a mi lapjaink — még a mindenünnen böngésző „Fővárosi Lapok“ sem — nem tudtak kiszakítani 30—40 élvezetes sort, csak bemutatásnak, izeltől; olyat, melyre az akademia aranyakat tüzhette ki, hogy valaki elolvassa végig. Komolyan mondjuk, nem gondolunk 10 embert, ki végig bírta volna olvasni bosszankodás nélkül. Mert ez a munka ugy össze-vissza van hányva, hogy H. ismert szórakozottságát itt remekeltette.

S mondjuk ki: érezte ezt Hatala ur is. Ő segít magán: ad ő Mohammad élete és tanának modern izt. és pedig ugy, hogy szidni fogja, a hol csak lehet, a kereszténységet. Denique H. ur nem elégedett meg új vallásában, visszarí ő: s mert nem teheti könyveivel, teszi szívalmaival. Egy bizonyos állat is megszólja a maga hangjához képest régi urát. H. felállít egy theoriát, hogy Mohammad, csak olyan ámitó volt, ki szentül hitte, a mit másokkal elhitetni akart tüzzel-vassal, ő tehát nem volt csaló. Ő a maga epileptikus görceinek utóbenyomásaiban, lázálmainak meglehetősen kuszált visióiban szentül hitt, s prófétának is hitte magát. S már most a hol H. ur jókedélyü iróniájával szánja Mohammadot, nyomba rá tud nekünk valamit mesélni a kereszténységben levő ámitásokról is. Persze ez is M. életéhez tartozik. S könyvének ezen irányáról írták abban a 4—5 sorban, a mi lapjaink az oly „népszerű“ H. könyvére vesztegettek, hogy „összehasonlitja az izlamot a kereszténységgel az utóbbi rovására“. Tehát megírta M. életét, hogy — gyalazza a kereszténységet!

Különbben eredeti ez az egész könyv. Okos munka lévén, előszava is van. S ebből megtudjuk, hogy H. Moh. életét saját felfogása szerint dolgozta fel. S nyomban reá beszél a „felekezeti ész“ és „morálról“, belejönnek pikans megjegyzések az egyedül üdvözítő vallásról, a szent inquisitióról, Arbuesz (igy?) Péterről s a szelid IX. Piusról, Svedenborgról — s ezzel be van vezetve M. élete és tana. De nem. Még kinyilatkoztatja, hogy könyvét a nagy közönség számára írta, „azért kerültem a szakmunkák nyelvét és külső felszerelését“. Boldog Isten! ha így is oly unalmas, hát ha még tudósoknak írta volna. Boldog Magyarország, hogy nem tekintik könyvvevő közönségedet tudósoknak.

E sorok írója elolvasta a munkát. Bizony penitencziát végzett vele. S azon meggyőződésre jutott, hogy kár lesz olyasmit ajánlani a közönségnek, a minek olvasására jó lélekkel nem kárhoztathatja.

Mégis némi érdekességeket fel kell említenünk. Mert vajjon nem érdekes az, mikor H. ur egész fejezetet ír kutforrásairól, összehoz vagy 100 munkát (és bibliographiai ismereteit nem

tagadjuk, csak hogy ez a könyv czime annak tartalma nélkül) s ezen nagy tudományos apparatus mellett irván M.-ról, beszél egész kedvtelve, oldalvágásokat téve mi hozzánk a „vallásos rajongásról“ (3. l.); „régii elöitéletekröl“ (25. l.); gúnyolódik az „Isten újjáról“ (78. l.); reprodukálja a középkori mesét „a veszedelmes viaszképekröl“ (105. l.); a római pápa által a missionariusoknak adott dispensatiót összehasonlítja azzal, melyet „a nagy próféta“ étel dolgában önmagának adott (111. l.), kiirattja szórt betűkkel, nem czélzás nélkül, mint lett M-ból pápa király (112—133. l.), emlegeti a „pia fraus-okat“ (136. l.), gúnynyal tetézi a skapulare hordását (168. l.), a Mária-cultust (172. l.). (Pedig ha jól emlékszünk, H. ur. a Pastoralist tanította az egyetemen, tehát tudhatná, miben áll a dolog.) Azután említi, hogy volt ő is az Olajfák hegyén, s nem látta Kr. lábnymát, a mit ott a sziklában mutogatnak (173. l.). E sorok írója sem volt ott, hanem, mint az egyetemnek volt hallgatója egy tanáratól, ki ott volt, egész positive hallotta, hogy van ott egy lábnym alakú mélyedés, mely a traditio szerint Kr. lábnyma akkorból, mikor az égbe fölment. Ez az én tanárom még él. Tetszik tudni, ki az? Az nem más, mint dr. Hatala Péter! Hanem erre most azt fogja nekem mondani: Ja Bauer! das ist was anders! — Azután még előfordul M. élete és tanában egész dissertatio „von dem Weihwasser des h. Ignatius“ teli gúnynyal (175. l.), kikap még Pázmány Péter (191. l.) és belehozatik Antonelli politikája (193. l.). — Szóval egész panorama, s mindez

azon czim alatt: M. élete és tana. A könyv ezzel végződik: „Ezek voltak a próféta és közvetlen barátinak viszontagságai. Allah nagyra vitte a dolgukat . . .“ Ez a bevezetés tökéletesen jellemzi azt a „burlesk“ modort, melylyel H. e. könyvét élvezhetetlenné tette. Mikor egy egyetemi tanár, kitől, még ha M.-ról ír is, pedig H. ur. ki oly hosszú időt töltött keleten, igenis hivatva volt azt komolyan megírni — várunk valami tudományos munkát, ilyenekkel tractálja a közönséget, akkor hová lesz, a miről H. kenyeres pajtasát Bodnár Zsigmondot saját fészkebelije rángatták: „az irodalmi lelkiismeret?“

H. urnak „fáj a fenálló világ“. Azt hittük: új vallása (bizony az ő hitvallása nem érdemelt külön könyvet) boldogságában hozzánk a régiekhez, hozzá se szól: elviszi a doktori czimet tőlünk, mert szüksége van rá, s aztán miatta alhatunk! De nem, H. ur nem tudja elfeledni a — katholicizmust. Legalább is gúnyolnia — lelki szüksége. Pedig mi várjuk visszatértét. A tékozló fiú kivette örökségét, hitvallását, elment idegen tartományokba, s ime e könyve mutatja, máris mellekkel táplálkozik. Ez után jön, s vajha mielőbb a „Pater! peccavi!“ Akkor aztán nem lesz nehéz, a mit művében (177. l.) ironice megjegyez, hogy a római scala santán kövér, testes püspököket látott felkúszni, „magam is megkísértem . . . nem sikerült“, — nem lesz nehéz felmenni a scala santához. Meg legyen róla győződve, visszatértében ott várjuk örömmel a lépésű aljában.

Könyvészet.

- Dr. ALEXANDER B. A philosophia történetének eszméje. (Bpest.) 80 kr.
- IPOLYI ARN. A besztercebányai egyházi emlékek története és helyreállítás. 4-o. (Budapest.) 8 frt.
- KÖZOKTATÁSÜGYI TÖRVÉNYEK és rendeletek tára. Az 1868. év óta 1877. év végeig közreboes. és a népokt. von. törvények, m. rendeletek, tantervek és szabályzatok gyűjteménye. (Bpest.) 2 frt.
- A NÉPISKOLÁK, polgári iskolák és tanítóképezdek új tantervei és vizsgálati szabályzatai. (Bpest.) 50 kr.
- ALBERTI MAGNI Paradisus animae. Ed. J. M. Sailer. Ed. nova. (Regensb., Manz.) 88 kr.
- AMBROSI. W. Geschichte der göttlichen Offenbarung des Alten Bundes. (Graz. Vereinsbuchdr.) 60 kr.
- BALÁSSY FER. Ludányi Tamás egri püspök. (Bpest.) 20 kr.
- BREITENEICHER. M. Sonn- & Festtagspredigten. 2 Bde. (Regensb. Manz.) 6 frt 40 kr.
- CLEMENS P. K. Die Liebe des Gekreuzigten. Betracht. üb. d. bitterm Leiden Christi. (Mainz, Kirchheim.) 3 frt 80 kr.
- EBERHARD. Bischof. Kanzelvorträge. III. Bd. Homilet. Vorträge. (Trier, Groppe.) 3 frt 20 kr.
- HURTER. H. Theologiae dogmaticae compendium. Tom. III. (Innsbruck, Wagner.) 4 frt.
- LEO XIII., PAPT. Cultur und Kirche. Hirtenworte. (Mainz.)
- LUDEWIG. I. Die kirchliche Lehre von der General-Absolution. (Girbelsrath.) 98 kr.
- REISCHL Predigten. II. Bd. (München. Stahl.) 7 frt.
- RINN P. F. Die ewigen Wahrheiten der geistl. Uebungen des hl. Ignatius, herausg. v. P. F. Hattler. 2 Bde. 2. Aufl. (Regensb. Manz.) 5 frt 70 kr.
- RONAY ISTVÁN. A szikla és a hullámok. Egyházi beszédek. I-ső kötet, (Bpest.) 1 frt.
- SCHÄFER. Dr. BERNH. Die religiösen Alterthümer der Bibel. (Münster. Theissing.) 1 frt 90 kr.

SCHEEBEN, Dr. M. Handbuch der kath. Dogmatik. II. Bd. 1 Abth. (Freib. Herder.) 3 frt 96 kr.

A májusi ajtatosságokhoz a következő magyar könyveket ajánljuk:

KATINSZKY GY. Nagyböjti- és májusi beszédek. 50 kr.

KOZMA K. Májusi virágok szüz Mária életéből s néhány alkalmi beszéd. 1 frt.

TÓTH MIKE. Mária-havi virány. 1 frt 30 kr.

ZÁDORI J. 32 májushavi szent beszéd. 1 frt 30 kr.

MINDSZENTY G. A boldogságos szüz Mária-hava. 2. kiadás. Papirkötésben 60 kr.; félbőr-kötésben tokkal 70 kr.; egész bőrkötésben 1 frt.

ZÁDORI J. Mária-havi nefelejts. 1 frt 20 kr.

MAJUSI AJTATOSSÁG gyermekek számára. 10 kr.

Irodalmi vegyesek.

— *A Szent-István-Társulat* marc. 28-án tartá évi rendes közgyűlését, melyen a bibornok primás, Haynald Lajos kalocsai érsek, továbbá a váczai, besztercebányai, szatmári és szepesi püspökök, több egyházi és világi kitűnő ur volt jelen. Ő herczegsége szép és hatásos megnyitó beszéde után Tárkányi József alelnök egy hosszabb értekezésben visszapillantott a társulat 30 évi működésére. E jeles értekezés után az alelnök ur további hat évre újlag alelnökké választatott.

— *Az egri egyházmegyei irodalmi egylet* május 23-ik napján fogja tartani évi rendes közgyűlését.

— *Fraknói Vilmos* történet-tudósunkat ő felsége nagyváradi kanonokká nevezte ki.

† *Halálozások.* Mult hónapban, az egyház két jeles és tudományos férfiát vesztette. Az egyik Roder Alajos, nagyváradi apát-kanonok, a budapesti központi papnövelde igazgatója; a másik Alzog János, a freiburgi egyetem tanára. Roder Alajos 1812-ben született, Kisbérén. Gimnasiunai tanulmányai végeztével az esztergomgyeji papnövendékek közé vétetvén föl, mint ilyen, magasabb kiképzés végett a budapesti központi papnöveldebe küldetett. Kitűnő sikerrel végezvén tanulmányait, az életben sokoldalú működési tér várakozott rá. Hosszabb időn át, mint lelkipásztor működött; 1854-ben a budapesti egyetem hitszónoka lett; 1867-ben nagyváradi kanonok, majd a központi papnövelde igazgatójává neveztetett s mint ilyen a Szent-László-Társulat alelnökévé lett megválasztva. — Irodalmi működését már a papnöveldeben megkezdte s egyik buzgó munkása volt a magyar gyakorló iskolának. E téren szorgalommal működött a gyakorlati életben is. Mint a „Pázmány Füzetek” szerkesztője, e lapokban hozta nyilvánosságra hitszónoklati munkáit. Elszórvá dolgozott az „Egyházi Tár”, „Religio”- és „Sion”-ban. Nevét azonban országszerte ismertté tette a bibliai történetek megírása és a Deharbe-féle káté átdolgozása által, melyek még ma is használatnak az elemi és felsőbb iskolákban. Mintegy másfél év előtt szélhűdés vetett véget tevékeny-

segének, míg ez év marczius 7-én, élte 66 évében, Budapesten meghalt. Az ő. v. f. n.

Alzog János, híres egyháztörténet-író, született 1808. jun. 29-én Ohlauban, Sziléziában. Midőn 1835-ben Münsterben a hittudori koszorút elnyerte, nagy feltűnést okozott egyháztörténeti disputációjá, melynek következtében a pózeni papnöveldebe az egyháztörténelem és exegesis tanári székére hivatott meg. 1840-ben jelent meg „Egyháztörténelmének” első kiadása, mely kilencz kiadást ért, s nyolcz nyelvre, még ó-örményre is lefordítottatott. A magyar fordítást Nagy Zsigmond egri egyházmegyei áldozár és képezdei tanár eszközölte s három kötetben 1857-ben jelent meg Bartakovics érsek bőkezűsége folytán. Alzog több kisebb munkát is irt. Nevezetes, hogy a badeni kormány felajánlotta neki a freiburgi érseki széket, ha az állami esküt leteszi; azonban a csábításokra nem hallgatott. A vatikani egyetemes zsinat előmunkálataihoz consultornak volt meghíva Rómába. Meghalt Freiburgban, f. évi marc. 1-én.

Lehetetlen meg nem említenünk *Secchi Angelo* halálát. Az álló csillagok e nagy vizsgálója, ki a tudományt és vallást oly szépen öszsze tudta egyeztetni, f. évi febr. 26-án ragadta el a halál. Ahol élt: a kath. egyházban, a Jézus-társaság körében, ott halt meg.

Secchi 1818. évi jun. 29-én született Reggio d'Emiliában, Olaszországban; városának jezsuita collegiumában neveltetve, eleinte a classicusok tanulmányozására adta magát, de a Jézus-Társaságba lépése (1833. nov. 3-dika) óta kiváltkép a szám- és természettannal foglalkozott. 1844—1847-ig Angolországban a stonhyursti collegiumban theológiát tanult és 29 éves korában ugyanott áldozárrá szenteltetett. Innen tanárnak küldetett Észak-Amerikába Georgetownbe, hol Curley tudós szerzetestársa beavatta az astronomia specialis studiumába. De már 1849-ben Londonban volt, honnan Rómába hivatott a Collegium Romanum csillagdájának igazgatói állomására és az astronomia tanárává. A politikai viszonyok egy ideig zavarták elvont tanulmányait, de 1856-ban, IX. Pius pápa nagylelkű segélyezése mellett föltalálta a meteorographot, ezen mostan már

nélkülözhetlenné vált műszert; azután a római observatoriumot saját költségén egy Merz-féle Reflectorral felszerelte. A párisi közkiállításon 1867-ben az arany érdeméremmel tüntettetett ki. III. Napoleon a becsületrend lovagjává nevezte ki, a braziliai császár az arany rózsarend első osztályával díszítette föl. 1872-ben a métermérték pontos meghatározása tárgyában tartott nemzetközi congressuson elnökölt. — Elvesztését az egész tudományos világ mély fájdalommal vette. XIII. Leo pápa őszentsége apostoli áldását küldte neki in articulo mortis; temetésén pedig testvére által képviseltette magát.

— *Előleges jelentés.* Sok oldalról hozzánk intézett kérdézősködések folytán van szerencsénk az illető tanítóképezdek t. e. igazgatóságait, s kántortanító urakat tisztelettel értesíteni, hogy Zsasskovszky testvérek hosszú évek során munkában levő „Halotti énekkönyv“-ük (Funerale) már sajtó alatt van, és rövid idő alatt teljesen elkészül. Benne — czélszerű gyakorlati berendezés mellett — a társadalmi állások sokfélesége, az élet-viszonyok, s a halálozás annyiféle nemekre kiváló súly fektetettvén, minden alkalomra országszerte divó énekek mellett számos egyházi költőink legjelesebbjei tollából eredő új énekek is helyet foglalnak 1, 2, 3 és 4 férfiszólamra kidolgozva. A mindenféle szokásban levő koporsótétel itt külön rovat alá esik, kellő utasítással és jelentékeny számú énekekkel ellátva; szóval e téren régóta érezhető hiányt az illető szerzők akképen kívánják pótolni, hogy e mű ugy az egyházas éneklés, mint a sz. költészet jelen állásához méltó könyvvé válhassék. A 20—25 ivre terjedő és 275 éneket magában foglaló mű ára — a kiállítási nagy költségek mellett — lehetőleg mérsékelt leendő, hogy az minél többek által megszerezhető legyen. Ha még végre felemlítjük azt, hogy alólirt nyomda ezen — a mai kor igényeinek megfelelőleg kidolgozott munkának szép kiállításáról is gondoskodott, akkor ugy hiszszük eléggé jeleztük annak a legközelebb jövőbeni megjelenését. Eger, Gyümölesoltó B. Asszony napján, 1878.

A lyceumi nyomda igazgatósága.

— *Ifj. Molnár János,* Esztergom városi káplán, Manning bibornok ismét egy új művével gazdagítja irodalmunkat, s ez „Jézus szeretete a bűnbánók iránt.“ Az előfizetési fel-

hívásban mondja fordító: „Általános és jogos a panasz, hogy irodalmunk meglehetősen szegény az ascetikus, szívképző munkában. A jelenleg hirdetett műben, illet fog nyerni könyvpiacunk. A gyónás, illetőleg a vezeklés Szentségét tárgyalja abban a bibornok úr, de nem annyira annak mivoltát, mint inkább összefüggését szellemi életünkkel s azon hatásokat, melyeket lelkünk tehetőségeire gyakorol, és pedig oly kedves, oly megnyerő és megragadó módon, hogy ki azt csak egyszer is átolvassa, lehetetlen jobba nem lennie. Miértis legyen szabad arra kivált a ft. lelkész urak zárdafőnökök és zárdafőnöknők s egyáltalán mindazok becses figyelmét és pártolását kikérnem, kik a lelkipásztorsággal vagy a lelkek vezetésével foglalkoznak. Biztosíthatom őket, hogy a reájok bizott drága lelkek üdvét, s így az Úr dicsőségét mozditandják elő általa. S ép ezért a lehető legcsekélyebbre: 35 kr-ra (az eredeti 1 frt 48 kr.) szabtam a mintegy 100—120 legkisebb nyolczadlapra terjedendő, csinosan kiállítandó s bérmentes szétküldendő munka árát. Mivel a postai utánvét sokba is kerül, sok ügyyel-bajjal is jár, kérem az i. t. közönséget, kegyeskedjék az előfizetéseket csak is postautalványon alul írotnak megküldeni és pedig mihamarább, hogy a nyomtatandó példányok számát illetőleg tájékozva lehessen. Minden egyszerre megrendelt 5 példány után tiszteletpéldány jár. Megjelenni a mű f. é. apríl havában fog.

— *A kath. Nép- és iskolai könyvtárak számára ajánlható könyvek jegyzékét kiadta az egri egyházmegyei irodalmi egylet. Mindazoknak, kik e jegyzékét birni ohajtják, 2 kros levéljegy beküldése után keresztkötés alatt mi is megküldjük.*

— *Rónay Istvánnak* Budapesten és Bécsben tartott egyházi beszédeit „A szikla és a hullámok“ — czim alatt kiadta Grill Károly udvari könyvkereskedő (Budapest, Dorottya-utca 2. sz.). A kiadott kötet hat sz. beszédet tartalmaz. Ara 1 frt. Megrendeléseket elfogad a fentemlített czég.

— *A Lampel-féle könyvkereskedés* kiadásában a kath. papság és szerzetes rendek „egyetemes névtára“ fog megjelenni a püspökök és pápa arczképeivel; 80 negyedrért iv lesz, szerkeszti S. Somogyi K., előfizetési ára 5 frt.

TARTALOM:

A katolikus lapirodalomról.

Szemle: Márton nép. János. „Képek az egyháztörténetből.“

Kis Ottó. „Lelkeszi irattár.“

Dr. Schmitt Jakab. „A Deharbeféle elemi kate magyarázata.“

Molnár János. „A szentszék függetlensége.“

Hatala P. „Mohammad élete és tana.“

Könyvészet.

Irodalmi vegyesek.

A megrendelések teljesítésére ajánlja magát **Szolcsányi Gyula**, könyvkereskedő Egerben.

Nyomatott az érseki lyceum könyvnyomdájában, Egerben, 1878.